

БІЛІ МІСТА

Одного дня я став журналістом із відчаю – жодна інша професія мене не захоплювала, здавалася непридатною. Я не належав до покоління, котре починає й завершує свій підлітковий період віршами. Я ще не належав до наймолодшого покоління, яке статевно дозрівало через футбол, лижі та бокс. Я вмів їздити лише на простенькому велосипеді, не відпускаючи керма, а мій поетичний талант обмежувався стислими щоденниковими записами.

Мені завжди бракувало чутливості. Відколи я можу мислити, я мислю без співчуття. Ще хлопчиком я годував павуків мухами. Павуки досі залишаються моїми улюбленцями. З усіх комах вони, якщо не брати до уваги блощиць, найрозумніші. Вони завмирають посеред самотужки сплетеної павутини, покладаючись на випадок, який їх прогодує. Всі звірі полюють на здобич. Про павука можна сказати, що він тямущий, ба навіть мудрий – бо визнав, що відчайдушне полювання не має сенсу, значно більше улову принесе очікування.

Читаючи історії про павуків, про в'язнів, що у потемках камерної самотності розмовляли з павуками, я не міг відірватися. Ті історії збуджували мою фантазію, якої мені аж ніяк не бракувало. Вигадував я завжди із запалом, але не втрачаючи розуму. Марєво так ніколи і не

перетворювалося на дійсність. Проте я так глибоко вмію зануритися в ілюзію, що живу немов в іншій реальності.

Коли мені виповнилося тридцять років, я врешті зміг побачити білі міста, про які мріяв, будучи ще хлопчиком. Я прожив сіре дитинство у сірих містах. І юність моя була сірою та червоною військовою службою: казарма, окопи, лазарет. Я їздив до інших країн, але то були ворожі країни. Я б ніколи не подумав, що так неждано, так немилосердно, так силоміць проїду частину світу, маючи за мету стріляти, а не бажання щось побачити. Перше, ніж я почав жити, весь світ був відкритий переді мною. Проте коли життя розпочалося, відкритий світ виявився спустошеним. Це я власноруч знищував його, я і мої ровесники. Діти інших, молодших і старших поколінь мали би знайти постійний зв'язок між дитинством, зрілістю і старістю. Вони теж зазнають несподіванок. Але всі ці несподіванки так чи інакше можна пов'язати з їхніми очікуваннями. Не було жодної, яку їм не напрозорчили б. І лише ми, лише наше покоління пережило землетрус, від самого народження покладаючись на цілковиту безпеку нашого життя на землі. Нас усіх чекала доля подорожника, якого посадили в потяг, вручили розклад руху та відправили у світ. Але буревієм наш екіпаж віднесло ген далеко, і за мить ми опинилися там, куди мали намір потрапити не раніше як через десять неквапливих, строкатих, вражаючих і чарівливих років. Ми дізналися про це ще перед тим, як змогли зазнати. Ми були споряджені у життя, а з нами вже віталася смерть. Ми ще спантеличено стояли перед похоронною процесією, а вже лежали у братській могилі. Ми знали більше, ніж старигані, ми були нещасними внуками, до яких на коліна сідали дідусі, аби ми розповіли їм історії.

Відтоді я не вірю, що ми, з розкладом руху в руках, зможемо сісти у потяг. Я не вірю, що ми зможемо подо-

рожувати з упевненістю озброєного на всі випадки життя туриста. Розклади хибні, водії плетуть небиліці. Путівники надиктовані у нерозважливому дусі, що не бере до уваги мінливість світу. За секунду кожна річ змінює тисячу облич, спотворюється, навіть до невпізнання. Про теперішнє повідомляють з історичною певністю. Про живий народ говорять як про людей, які вимерли ще у кам'яному віці. Я прочитав путівники деякими країнами, в яких жив (і які знаю так добре, немов свою батьківщину, і, ймовірно, всі вони є моєю батьківщиною). Як багато існує неправдивих розповідей так званих «добрих оглядачів». «Добрий оглядач» є нікчемним репортером. Усі зміни він сприймає розплющеними, але заціпенілими очима. Він не прислухається до себе. А мав би. Тоді він щонайменше міг би розповісти про свої голоси. Він описує голоси однієї секунди у своєму оточенні. Але ж усі знають, що коли перестаєш прислухатися, лунають інші голоси. І не встигне він усе це записати, як знайомий йому світ уже буде іншим.

І перш ніж ми встигнемо записати слово, воно вже матиме інше значення. Поняття, які ми знаємо, більше не охоплюють речей. Речі вирости з того тісного одягу, який ми підігнали під них. Відтоді, як я побував у ворожих країнах, я вже не відчуваю себе чужим у жодній. Я більше ніколи не поїду на «чужину». Це поняття часів диліжансів. Я їду хіба що до «нового». І бачу, що я це вже передчував. А «повідомити» про це не можу. Можу хіба розповісти, що відбулось у мені і як я це відчував.

Мені було цікаво дізнатися, що там, за парканом, який нас оточує. Бо нас оточує паркан – нас, людей, які належать до німецького світу. У Німеччині «поняття» є святим і непорушним. Ми віримо у термінологію. У Німеччині з'являються «найнадійніші» лідери, «найґрунтовніші» спостереження та дослідження. Все написане стає

законом. Люди вірять книжці 1880 року. Вірити ж не слід навіть тій, що 1925-го. Люди нині, як і перед війною, вірять у значення старих понять.

По той бік, за парканом, термінологія ніколи не була такою священною. Імена речей лише обтікали їх довкола, оболонки не сковували їх. Людина не прагнула зафіксувати все намертво. Люди змінюються щомиті, там, за парканом. Ми ж завше називаємо це «невірністю», а пристосування стає майже «зрадою». За парканом я віднайшов себе. І отримав свободу блукати поміж жінками, чоловіками, вуличними музикантами та жебраками, з руками в кишені, з гардеробним номерком, прикріпленим до капелюха, поламаною парасолею. На вулиці й у товаристві я маю такий самий вигляд, як удома. Так, мій дім – поза домом. Я знаю солодку свободу не вдавати з себе більше, ніж я є. Я не репрезентую, не перебільшую, не відрікаюся. Попри це не впадаю у вічі. У Німеччині майже неможливо не впадати у вічі, якщо нічого не вдаєш, не відрікаєшся і не перебільшуєш. Між цими двома манерами поведінки я маю, як не сумно, вибирати. Адже навіть якщо я не репрезентую жодного типу, виду, роду, нації чи племені, однаково мушу намагатися щось репрезентувати. Ми змушені відкрито заявляти про власні переконання, «набути кольору», і то не будь-якого, а з офіційної шкали кольорів: інакше ми «без поглядів». Те, що піддається визначенню, одразу стає підозрілим – це властивість обмеженого світу. Властивістю широкого світу є те, що він дає мені бути собою. Та як би світ не назвав мене, завжди залишатиметься вільний простір між означенням і поняттям, яким його названо, адже світ не сприймає нічого дослівно. Це ми «ловимо світ на слові», замість зважати на сенс, а все тому, що плутаємо назви і речі.

Тому ми не розуміємо світ, тому він не розуміє нас. За парканом канікули. Прекрасні, довгі літні канікули. Те,